

Marja Masalin

NENETSILAIAKAKO LAPINKOIRAN KANTAMUOTO?

Edellisessä Reviirissä julkaisimme nenetsilaikan Neuvostoliitossa 1950-luvulla laaditun rotumääritelmän, koska lapinkoiran rotumääritelmää ollaan nyt muuttamassa tämän mallin mukaan. Hankkeen kannattajat vihjailevat "lähdekirjallisuuteen", mutta näitä lähteitä ei ole haluttu paljastaa rodun harrastajille, mikä on hyvin ymmärrettävää.

Ensinnäkin:

Tämä nenetsilaika on Muurmanskin ja -Arkangelin kuvernementin kolhoosien koirista kehitetty kennelrotu. Huomattakoon, että poronpaimennus näillä kolhooseilla hoidetaan nykyisin maastoautoilla ja helikoptereilla, eikä tämän koiran käyttötapaa ole tarkemmin selostettu. Mainitaan ainoastaan, että paksussa lumessa se ei jaksa juosta, kovilla pakkasilla sitä ei käytetä eikä myöskään kesän pahimpana sääskiaikana. (1)

Toiseksi:

Nenetsilaika tunnetaan jo Suomessa nimellä samojedinkoira (nenetsi = samojedi). Tämän rodun jalostus aloitettiin Englannissa viime vuosisadan vaihteessa Arkangelinista, Petsora- ja Ob-joelta tuoduista koirista, siis samoista kannoista kuin nenetsilaikatkin. Jalostajat pyrkivät valkoiseen väriin, vaikka koirien alkuperäisväri oli vaihteleva. (2)

Tästä "paimentavasta nenetsilaikasta" ei ole julkaistu ainuttakaan työkuva. Yleensäkin samojedien koirat ovat kuvissa ja piirroksissa aina valjaissa.

Lappalaiskoira (Laplandskaja sobaka), kuva venäläisestä koirakirjasta v.1891 kirj. N O Olenev. Kirjassa kerrotaan, että lappalaiskoira on grönlanninkoira paljon matalampi eikä yhtä paksuturkkinen. Jalat ovat lyhyemmät, korvat suuremmat ja taipuvat kärjestä alaspäin, häntä on pitkäkarvainen ja riippuu alaspäin. Värit musta, harmaa, ruskea valkoisilla merkeillä kuonossa, hännässä ja käpälissä, myös täplikkeitä yksilöitä esiintyy.

MITÄ TEKEMISTÄ TÄLLÄ RODULLA ON MEIDÄN LAPINKOIRAMME KANSSA?

Syytä lapinkoiran rotumerkkien muuttamiseen ei ole vaivauduttu asiallisesti perustelemaan. Pystykorvassa 1/83 on Antero Kerkelä avannut sanaisen arkkunsa asian selvittämiseksi, ilman kirjallisuusviitteitä, tietysti, koska niitä ei ole! Omien sanojensa mukaan hän ei puhu koiranomistajana, -kasvattajana eikä -kauppiaana. Tuskin myöskään poromiehenä. Lapin-läänin asukkaana hän pitää itseään asiantuntijana ja julistaa totuutena omia mielikuviaan väittäen, että läntiseen tunturi-Lappiin olisi vakiintunut lyhytrunkoinen, runsasturkkinen, häntää selällä kantava tyyppi, joka "sään vaihteluja hyvin kestävä" selviytyi talven jäätävän viiman, lumituiskun ja kesän kiusallisen "räkän" aikana". Tämä tyyppi on hänen mielestään täysin eri maata kuin metsä-Lapin lyhyempikarvainen, pitkärunkoinen, matalahäntäinen koira. Jos A Kerkelä pystyisi todistamaan tämän väittäensä, olisi se todellinen sensaatio. Saamelaisista on tehty runsaasti tutkimuksia ja heidän paimenkoiransa on kuvailtu poikkeuksetta pitkärunkoiseksi, moniväriseksi ja karvanpituudeltaan vaihtelevaksi. Lyhytkarvaisen tyyppin muodostumisen tietuille alueille on aiheuttanut käytännöllisyyden sanelema valinta. Karvanpituuden vaihtelu on tyyppillistä kaikille paimenkoiraroduille. Esim. Border Collie (sileä-, karkea- ja pitkäkarva), collie ja schäfer.

Kerkelä sanoo, että lapinkoira KUULUU AINOASTAAN LAPILLE JA LAPPILAISILLE. Onko tämä tulkittava siten, että myös karjalankarhukoiran harrastajilta vaaditaan paperit syntyperäisestä karjalaisuudesta? Totuus on, että kunnia saamelaiskoiran pelastamisesta kuuluu etelän kasvattajille. Ainoa oikea tapa aidon tyyppin jäljittämiseksi on ollut vanhojen, perinteisten paimenkoirasukujen seuraaminen.

SAAMELAISET JA SAMOJEDIT

Väite saamelaisten ja samojedien yhteisestä koirakannasta tuskin voi pitää paikkaansa. Rajanaapureina ei ole asunut paimenusta harjoittaneita kansoja, poronhoitotavat ja sitä koskeva sanasto kertovat, että viinkeet on saatu eri lähteistä. Paliskuntien Yhdistyksen porotutkija, tohtori Mauri Niskanen kirjoittaa "Poromies"-lehdessä 1/83 seuraavasti:

"Herää kysymys milloin ja missä samojedit antoivat poronhoitokulttuurin saamelaisille, jos nämä päätyivät idässä tundralle vasta 1000-luvulla. Uralin toiselle puolelle muuttaneiden suomalais-ugrilaisien olisi pitänyt lähteä aasialaisesta alkukodistaan jo silloin, kun poronhoitoa vielä ei suuremmin harjoitettu. Samojedit olisivat puolestaan muuttaneet pohjoiseen jo poronhoitajina ja antaneet siellä poronhoitokokemuksensa ja taitonsa obinugrilaisille, syrjääneille ja saamelaisille. Onko oikeutettua olettaa, että poronhoito kehittyi etelässä ja levisi sieltä pohjoiseen, kun poronhoidon merkitys on kuitenkin paljon tärkeämpi nykyään pohjoisessa? Sajan vuoristosta pohjoiseen vaeltaneet samojedit eivät tunteneet tuolloin kuitenkaan poroa vetoeläimenä, ainoastaan kantoeläimenä. Väite, että samojedit olisivat antaneet poronhoitokokemuksensa saamelaisille, jotka käyttivät poroa jo vetoporona, tuntuu enemmän kuin epätodennäköiseltä. Ovatko saamelaiset sittenkin poronhoidon synnyttäjiä? Johan Turin mukaan ainakaan "lantalaiset eivät ole saaneet poroja muutoin kuin saamelaisilta, eivät myöskään norjalaiset." (4)

VIKINKI-AIKA JA NORJALAISTEN PORONHOITO.

Saamelaisten suurporonhoidon organisoivat aikoinaan norjalaiset, koska viikinkien keskuudessa poron liha ja -nahat olivat kysyttyä tavaraa. Varhaisin tieto on vuodelta 850, jolloin norjalainen suurtalonpoika Ottar Haalogolandista esitti matkakertomuksensa Englannin hovissa. Tässä hän kertoo primitiivisestä pohjoisen kansasta, "fenneistä", jotka ampuivat luukärkisillä nuolilla ja puukeutuivat nahkoihin. "Fennit" elättivät itsensä metsästyksellä ja kalastuksella. Tämän kansan hoidossa Ottarilla oli 600 poroa, joista kuusi oli erittäin arvokasta kesyporoa. (3) (8)

Norjalaisille poronhoito on ollut tuottoisaa liiketoimintaa, joka hoidettiin saamelaisten avulla. Suurin osa Pohjois-Norjasta oli viikinki-aikoina "fennien" asuttama, ja norjalaisilta kaikki opittiin, riimukirjoitusta ja nimistöä myöten. Paimentolaisuuden tuleminen Lappiin nimenomaan lännestä eikä idästä osoittaa sekin, että Ruotsin ja Suomen saamelaiset omaksuivat kesyporonhoidon vasta paljon Norjan saamelaisia myöhemmin. Esim. v.1609 omisti rikkain saamalainen Uumajan Lapissa ainoastaan 28 poroa. (3)

Tunnettu saksalainen kynologi Strebel havaitsi huomattavaa yhdennäköisyyttä Islannin lammaskoiran ja Englantilaisten paimenkoirien välillä ja toisaalta lappalaiskoiran yhdennäköisyyden islanninkoiran kanssa. Hän arvelee yhteyden syntyneen ehkä jo viikinkiaikoina. (16)

Tuntuukin aivan johdonmukaiselta, että koira on tullut sieltä, mistä kaikki muutkin kulttuurivirrat kulkivat. Saamelaisten kaupankäynti tapahtui kuuluisilla Lapin markkinoilla, joilla heidän tiedetään ostaneen mm. lehmiiä ja lampaita, joita pidettiin kesän yli, ja teurastettiin syksyllä. Englantilaisille paimenkoira on ollut aivan välttämätön. On sanottu, että ilman sitä Englannin ja Skotlannin vuoristoseudut eivät olisi olleet penninkään arvoiset. 1000-luvulla Norja, Islanti ja Englanti olivat samaa viikinkivaltiota. Tämä yhteys on niin kiinteä, että myös yhteys läntisten koirarotujen kanssa on erittäin todennäköistä.

SAAMELAISTEN PAIMENKOIRA

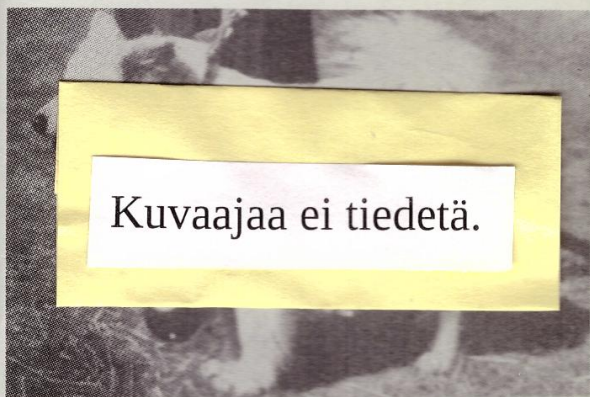
"Metsästyskoiran ja paimenkoiran välinen ero on sangen huomattava, sitä paitsi - paimenkoira on korkea kulttuurisaavutus; kaiken todennäköisyyden mukaan ovatkin läntiset poronomadit kehittäneet tämän koiran käyttötavan korkeammalla kulttuuriasteella olleiden naapuriensa vaikutuksen alaisena." (10)

LÄHTEET:

- 1 A P Mazover, Spravotsnaja kniga po sobakovodstvu 1960
- 2 Suomen samojedinkoirayhdistys 10 v.
- 3 Kaj Donner, Siperia 1933
- 4 Mauri Nieminen, Poromies 1/83
- 5 M A Castrénin elämä ja matkustukset 1878
- 6 Wahlström & Widstrand, Vikingen
- 7 Vikingatidens ABC
- 8 Ernst Manker, Kahdeksan vuodenajan kansa
- 9 Gustaf von Düben, Om Lappland och lapparne

- 10 Gudmund Hatt, Notes on Reindeer Nomadism 1919
- 11 Olavi Korhonen, Koiramme 2/62
- 12 Olavi Korhonen, Koiramme 6-7/71
- 13 Iris Colbe, Border Collie
- 14 J A Fries, En sommar i Finnmark, Ryska Lappland och Nordkarel
- 15 J A Ekelöf, Hundvännen
- 16 Richard Strebel, Die Deutschen Hunde 1901
- 17 C A Sundström, Handbok för hundvänner
- 18 O B Rydman, Hunden 1881

Lisäksi, Neuvostoliiton poronhoidosta kiinnostuneille tiedoksi: Yliopiston kirjaston slaavilaisella osastolla ja NL:n kulttuuri-instituutin kirjastossa on runsaasti poronhoitoa käsittelevää kirjallisuutta.

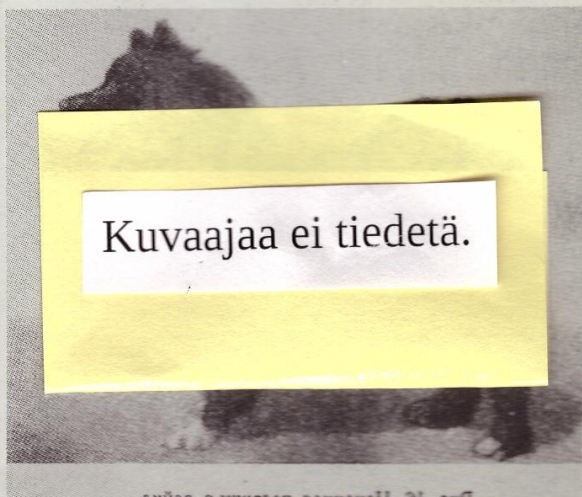
Kuvaajaa ei tiedetä.

Lapphund, 1. palkinto ja kunniapalkinto, Tukholma 1930.

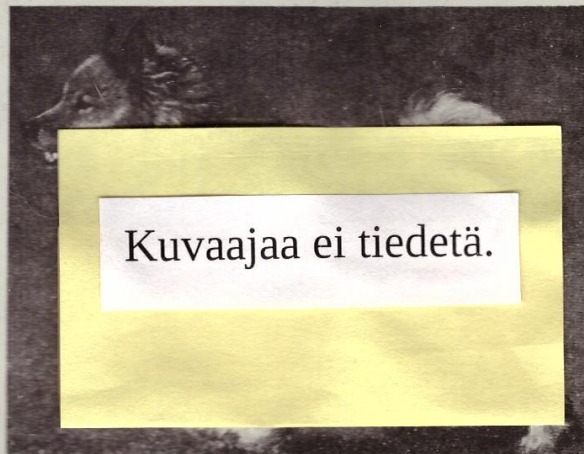
Kuvaajaa ei tiedetä.

Samojedikoira

Kuvaajaa ei tiedetä.

Nenetsilaika (kirjasta Sravotsnaja kniga po sobakovodstvu. Mazover 1960)

Kuvaajaa ei tiedetä.

Nenetsilaika (kirjasta Plemennoje delo sluzenom sobakovodstve. Mazover 1954)